

ВІДГУК
офіційного опонента

доктора юридичних наук, старшого дослідника Почтового Максима
Миколайовича на дисертаційне дослідження Мартинова Євгена
Олександровича на тему: «Закриття кримінального провадження на стадії
підготовчого судового засідання», подане до захисту у спеціалізовану вчену
раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження Мартинова Євгена Олександровича «Закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання» виконано з актуальної проблематики, яке має важливе значення як для теорії кримінального процесу, так і правозастосовної практики.

Кримінальний процесуальний кодекс України визначає завдання кримінального провадження як захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. На це звертає увагу і автор в обґрунтуванні доцільності свого дослідження, зазначаючи трансформовану стадію попереднього судового розгляду в підготовчого провадження (стор. 14).

Наведені статистичні дані у вступі дисертації (стор. 15) дають підстави констатувати стан обмеження суду в оцінці та дослідженні доказів, відповідно до стану розгляду кримінальних проваджень місцевими загальними судами, проаналізованих Верховним Судом.

Такі статистичні показники результатів судового провадження в першій інстанції засвідчують в концептуальній оновленій парадигми закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання та її практичне впровадження зумовлюють актуальність дослідження зазначеної кримінальної процесуальної доктрини, а саме функціональної спрямованості діяльності суду в контексті загальноновизнаних міжнародних стандартів захисту прав і свобод людини й здійснення правосуддя.

Водночас, згідно з результатами анкетування 130 прокурорів, 145 суддів та 90 захисників більшість респондентів зауважили про наявну проблематику

функціонування інституту закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання: необхідність внесення змін до КПК України, щодо закінчення досудового розслідування та підготовчого провадження (зазначили 70 % суддів, 58 % прокурорів, 60% захисників); необхідність в обвинувальному акті, підсумковому рішенні досудового розслідування, викладати зміст та аналіз, зібраних доказів і мотивування висновків з посиланням на матеріали кримінального провадження (70 %, 60 %, 60 % опитаних); необхідність удосконалення процедури, за якою суд повинен розглядати кримінальне провадження, що надійшло з постановою про закриття у підготовчому провадженні (74 %, 80 %, 54 % опитаних).

Аргументи, викладені дисертантом на обґрунтування актуальності теми (стор. 14-16), переконують у необхідності та вчасності її дослідження.

З огляду на комплексний характер дослідження, його теоретичне підґрунтя становили фундаментальні напрацювання таких вчених-процесуалістів: Ю. П. Аленіна, А. О. Антошука, О. В. Бабаєвої, Ю. В. Бауліна, Г. П. Власової, В. І. Галагана, Н. В. Глинської, Ю. М. Грошевого, С. І. Дячука, О. В. Єні, Я. В. Замкової, В. С. Зеленецького, Н. О. Зражевської, О. В. Калужинського, О. В. Капліної, О. В. Ковальової, В. В. Колодчина, Я. Ю. Конюшенко, Л. М. Лобойка, Т. О. Лоскутова, В. В. Луцика, В. Т. Маляренка, О. Р. Михайленка, В. Т. Нора, А. Є. Пастуха, М. А. Погорецького, В. О. Попелюшка, М. М. Почтового, Д. Б. Сергєєвої, Д. А. Скоромного, Н. П. Сизої, В. Г. Севрука, О. С. Старенького, Д. М. Тичина, І. А. Тітка, В. М. Трофименка, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, О. Ю. Хабло, М. С. Цуцкірідзе, С. С. Чернявського, О. Г. Шило, О. Ф. Шминдрук, Д. О. Шумейка, М. Є. Шумила та ін.

Вагомий внесок у вирішення дискусійних питань інституту закриття кримінального провадження зробили І. В. Басиста, С. М. Благодир, І. В. Вернидубов, Г. І. Глобенко, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, О. А. Губська, В. В. Гуменюк, П. М. Каркач, Г. Р. Крет, І. І. Когутич, М. А. Макаров, Р. І. Матюшенко, Х. М. Павич, Г. В. Рось, В. А. Савченко, М. Г. Стойко, О. Ю. Татаров, В. М. Тертишник, К. В. Токаренко, С. В. Томин, М. І. Хавронюк, В. П. Шибіко, О. Г. Яновська та інші.

Однак, закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання, не було предметом окремого наукового дослідження. Нині нагальною є потреба в комплексному висвітленні цієї тематики в контексті сучасних суспільних і правових реалій, наявних особливостей здійснення правосуддя, що враховуватиме різноманіття галузей знань та форм їх реалізації. Окреслені обставини засвідчують актуальність дослідження обраної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.
Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період

до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р). Робота відповідає Тематичі наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (вказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454) і Пріоритетним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 28 грудня 2021 року (протокол № 28).

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Дисертантом правильно визначено мету дисертаційного дослідження, яка полягає у розробленні та обґрунтуванні положень правового, організаційного і практичного спрямування, що пов'язані з процесуальним порядком закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій з удосконалення кримінального процесуального законодавства й судової практики його застосування.

В цілому, мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких завдань: 1) висвітлити історико-правові передумови нормативно-правового регулювання інституту закриття кримінального провадження судом; 2) надати кримінальну процесуальну характеристику інституту закриття кримінального провадження судом; 3) узагальнити зарубіжний досвід реалізації норм інституту закриття кримінального провадження судом; 4) окреслити особливості використання спеціальних знань для встановлення елементів криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу; 5) окреслити зміст підстав закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання; 6) виокремити особливості застосування окремих підстав закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого судового засідання; 7) з'ясувати особливості закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні; 8) визначити особливості судових рішень під час закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначено дисертантом правильно. *Об'єкт дослідження* – кримінальні процесуальні відносини, що виникають і розвиваються під час судового провадження в суді першої

інстанції. *Предмет дослідження* – закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. *Наукова новизна отриманих результатів* полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень особливостей закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання, у якому на основі опрацювання положень теорії кримінального процесу, аналізу судової практики сформульовано висновки, що дають змогу вирішити низку завдань практико-прикладного характеру, пов'язаних із реалізацією судом його процесуальних повноважень, зокрема, *вперше*: 1) концептуально доведено, що основними тенденціями перетворення змісту кримінальних процесуальних норм національного законодавства на сучасному етапі є їх гуманізація та прогресивна раціоналізація, що мають виявлятися одночасно й становити єдину перетворювальну систему, оскільки раціоналізація в окремих випадках може вступати в конфлікт із процесом гуманізації, а тому постала потреба праксеологізації інституту закриття кримінального провадження судом шляхом внесення змін і доповнень, спрямованих на створення умов, які забезпечують швидкий, повний та неупереджений судовий розгляд з тим, щоб жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу; 2) обґрунтовано теоретичну модель законодавчого врегулювання закриття кримінального провадження на підставі втрати чинності законом, що встановлював кримінальну протиправність діяння (п. 4-1 ч. 1 ст. 284 КПК України) у частині неможливості застосування такої норми в загальному порядку, тобто якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти його закриття або ухвалення вироку (п. 8 ст. 284 КПК України); 3) аргументовано необхідність розгляду клопотань, заявлених учасниками процесу в межах підготовчого провадження до постановлення кінцевого рішення за аналогією ст. 363 КПК України, що в подальшому може виключити неповноту такого провадження як обставину оскарження судового рішення; 4) деталізовано процедуру прийняття судового рішення під час закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні, основними етапами якої є: 1) з'ясування обставин кримінального провадження та встановлення підстав закриття; 2) попередня підготовка рішення з визначенням критеріїв й обмежень для його прийняття, оцінка підстав закриття з виконанням завдань кримінального провадження; 3) прийняття та документальне оформлення рішення (ухвала) з тлумаченням норм матеріального і процесуального права.

Окрім того, автором удосконалено: 1) визначення: а) підготовчого провадження як самостійної стадії кримінального провадження, що посідає проміжне місце між досудовим розслідуванням і судовим розглядом, забезпечує їх взаємозв'язок, усуває перешкоди й створює умови для проведення судового засідання, надає сторонам можливість урегулювати правовий конфлікт до початку судового розгляду, а рішення суду в цій стадії визначають подальший перебіг кримінального провадження або його закриття; б) закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання як діяльності суду, що спрямована на дотримання завдань кримінального судочинства, зокрема вимоги, щоб жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура шляхом встановлення визначених КПК України всіх обставин кримінального провадження в підготовчому провадженні й прийняття рішення про подальше припинення кримінального провадження відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України; 2) критерії розподілу підстав закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання: *фактичні* (наявність достатніх відомостей в матеріалах кримінального провадження, що свідчать про можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії, виключають наявність кримінального правопорушення або необхідність притягнення до кримінальної відповідальності чи застосування покарання) і *правові* (наявність або відсутність певних процесуальних обставин, що впливають на перебіг кримінального провадження; процесуальний документ (рішення), складений відповідно до встановлених законом вимог, що надає право суду закрити кримінальне провадження); 3) наукове бачення процедури ознайомлення зацікавлених учасників з матеріалами закритого кримінального провадження для оскарження його закриття в порядку, передбаченому ч. 1-5, 7-9 ст. 290 КПК України (п. 6 ст. 284 КПК України); 4) наукове розуміння процедури закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні: отримання, аналіз і вивчення обвинувального акта з відповідними додатками, надісланого прокурором (ст. 291 КПК України), призначенням суддею; проведення підготовчої частини, передбаченої ст. 342-345 КПК України, підготовчого засідання; проведення засідання, безпосереднє з'ясування однієї з підстав, яка зумовлює закриття кримінального провадження; розгляд клопотань, заявлених учасниками процесу в межах підготовчого провадження; прийняття рішення про закриття кримінального провадження; ознайомлення учасників процесу з матеріалами кримінального провадження; 5) зміст кримінальних процесуальних відносин у частині прийняття рішення щодо закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні, що

слід тлумачити як цілеспрямовану кримінальну процесуальну діяльність судді в підготовчому провадженні із застосування підстав, передбачених п. 4-1-8, 10 ч. 1 або ч. 2 ст. 284 КПК України, що становить інформаційний процес судового пізнання та завершується прийняттям правозастосовного акта – ухвали з метою виконання завдань кримінального судочинства, передбачених ст. 2 КПК України.

У дисертації *дістали подальшого розвитку*: 1) періодизація становлення та розвитку кримінального процесуального інституту закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого судового засідання: звичаєвий (до XIII ст.); козацький (XIV ст. – початок XVIII ст.); імперський (XVIII–XIX ст.); радянський (поч. XX ст. – до 2012 року, з огляду на дію КПК УРСР 1960 року); сучасний (з 2012 року й донині) періоди; 2) наукове бачення процедури, за якою суд повинен розглядати кримінальне провадження, що надійшло з постановою про закриття в підготовчому провадженні, а також усунення прогалин і колізій закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого судового засідання за декриміналізації діяння; перекваліфікації на діяння, передбачене ст. 477 КПК України, і потерпілий не подає заяву; відмови держави, яка видала особу, притягувати до кримінальної відповідальності у випадку амністування особи, яка вчинила кримінальне правопорушення; одержання обвинувального акта щодо особи, якій не було повідомлено про підозру у встановленому законом порядку; 3) обґрунтування виключення таких підстав закриття кримінального провадження на стадії підготовчого провадження, як звільнення особи від кримінальної відповідальності за ст. 45–47 КК України, позаяк суд має дослідити докази, що підтверджують винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення; досягнення податкового компромісу через втрату її актуальності, яка є підставою звільнення від кримінальної відповідальності (п. 3 ч. 2 ст. 284 КПК України).

Враховуючи викладене, слід наголосити, що аналізована дисертація є значущою як з позицій науки, так і з точки зору практичної діяльності у сфері здійснення правосуддя. Елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Результати дисертаційного дослідження опубліковані в фахових виданнях України, також були представлені у вигляді доповідей на науково-практичних конференціях. Публікації повністю перекривають і вирішують завдання, що були поставлені в дисертаційному дослідженні.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю, а сформульовані в ньому пропозиції сприяють підвищенню ефективності здійснення правосуддя.

Матеріали та висновки наукового дослідження використовуються у:

– *правозастосовній діяльності* – для забезпечення єдиних підходів до застосування положень кримінального процесуального законодавства суддями, а також удосконалення їхньої діяльності щодо закриття кримінальних проваджень з визначених кримінальним процесуальним законом підстав (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 10.11.2022);

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження питань цієї теми (акт Національної академії внутрішніх справ від 10.05.2023);

– *освітньому процесі* – під час підготовки лекцій, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінального процесу, а також проведення різних видів занять за відповідною дисципліною в системі підвищення кваліфікації суддів і прокурорів (акт Національної академії внутрішніх справ від 16.05.2023).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається методологічною основою проведеного дослідження. Спираючись на сучасні погляди щодо пізнання соціальних явищ, дисертант використав низку методів пізнання обраної проблематики: діалектичний; історико-правовий, системно-структурний, порівняльно-правовий, формально-логічний, статистичний, соціологічний). Відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, в дисертації зазначено, які саме методи використано під час підготовки кожного з підрозділів дисертації.

Достатній узагальнення судової практики Верховного Суду за 2018–2023 роки; Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та інших судів України (до 2017 року) та рішення місцевих судів; вивчення та опрацювання близько 2 тис. ухвал суддів за 2014–2021 роки; зведені дані опитування різних категорій респондентів, з них 130 прокурорів, 230 суддів, 90 адвокатів-захисників із Львівської, Житомирської, Київської, Одеської областей та м. Києва; матеріали вивчення прокурорської та судової практики, а також багаторічний досвід автора на посаді судді.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено на міжнародних, міжвідомчих і науково-практичних конференціях, зокрема матеріали: III науково-практичної конференції до Міжнародного дня освіти «Правова освіта: науковий погляд молодих вчених» (м. Київ, 24 січня 2022 року); IV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки України «Становлення та розвиток наукових досліджень» (м. Київ, 20–21 травня 2022 року); науково-теоретичної конференції «Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану» (м. Київ, 26 травня 2022 року);

міжвідомчої науково-практичної конференції «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 28 квітня 2023 року).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертації відповідає поставленим автором перед собою завданням. Робота відповідає логіці наукового пошуку, зорієнтована на розкриття визначеної мети дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (252 найменувань на 34 сторінках) і чотирьох додатків на 17 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінки, з них основного тексту – 164 сторінок.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, окреслено емпіричну базу дослідження, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження та практичне значення його результатів, публікації автора та структуру дисертації (стор. 14-24).

У першому розділі дисертації «Гене́за, поняття та зарубіжний досвід закриття кримінального провадження судом» автором приділено увагу стану наукового дослідження питань історичного розвитку теоретичних засад інституту закриття кримінального провадження судом; окреслено кримінальну процесуальну характеристику інституту закриття кримінального провадження судом; проаналізовано зарубіжний досвід реалізації норм інституту закриття кримінального провадження судом (стор. 25-81).

Цілком можна погодитися з позицією дисертанта, що на сьогодні питання комплексного дослідження особливостей закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання, не було предметом окремого наукового дослідження. Нині нагальною є потреба комплексного вивчення цієї тематики. І враховуючи ситуацію в Україні ці напрацювання повинні відповідати сьогоденню. Заслуговує на увагу те, що і автор на цьому акцентує увагу. Так, він вказує, що для того щоб наукові та навчально-методичні напрацювання відповідали вимогам часу, відображали характеристику реального рівня злочинності, пропонували ефективний інструментарій здійснення правосуддя.

Автором, ґрунтовно досліджено історію зародження, розвитку та становлення інституту закриття кримінального провадження судом, що дало змогу виокремити історичні періоди та їх характеристики: звичаєвий (VII–VI ст. до н.е. – XIII ст. н.е.) – розвиток інституту на нормах звичаєвого права, який не завжди мав назву закриття кримінального провадження, не було визначено підстав, його ототожнювали зі звільненням особи від кримінальної

відповідальності у зв'язку з примиренням із потерпілим, закінчення строків давності тощо; козацький (XIV ст. – початок XVIII ст.) – поступове унормування процесуального порядку розгляду злочинів, його нормативно-правове трактування як порушення встановлених норм, розвиток положень про закриття кримінального провадження в частині розширення кола підстав; імперський (XVIII–XIX ст.) – законодавча імплементація кримінальних процесуальних норм звичаєвого права, укладення Статуту кримінального судочинства 1864 року, який закріпив стадію «віддання до суду», що передувала судовому розгляду й розпочиналася з вивчення висновку попереднього слідства та матеріалів кримінальної справи прокурором окружного суду, який протягом тижня з дня їх отримання був зобов'язаний у законному порядку спрямувати справу; уперше використано термін «звільнення від кримінальної відповідальності», а також частково систематизовано підстави такого звільнення; радянський (з початку XX ст. – до 2012 року, відповідно до дії КПК 1960 року) – прийняття низки нормативно-правових актів (КПК 1922-го, 1927-го, 1960 років, Основи кримінального законодавства СРСР і союзних республік 1958 року), які систематизували підстави й встановлювали порядок закриття справи судом (КПК 1960 року закріпив, що за результатами попереднього розгляду справи суддя своєю постановою одним із рішень приймав рішення про закриття справи, а перелік підстав для закриття справи визначено в ст. 248, за наявності обставин, передбачених ст. 6, ч. 1 ст. 7, ст. 7-1, 7-2, 8, 9, 10, 11-1); сучасний (з 2012 року і донині) – прийняття чинного КПК України, спрямованого на імплементацію кращих європейських практик, узгодження кримінального процесуального законодавства України з міжнародними стандартами в галузі захисту прав людини та здійснення правосуддя. (стор. 43-44).

Дисертантом приділена значна увага дослідженню питання встановлення значення прийняття рішення про закриття кримінального провадження, яка, на його думку, полягає в тому, що: по-перше, суд і судді завершують вирішення конфлікту в межах визначених повноважень або в передбачених випадках ураховують підстави вирішення; по-друге, прийняття рішення є найшвидшим засобом забезпечення кримінального провадження (наприклад, відшкодування шкоди потерпілому); по-третє, сприятиме виконанню завдань, передбачених ст. 2 КПК України; по-четверте, зумовлює зменшення навантаження на суддів, тим самим скорочує витрати держави на подальше здійснення кримінального провадження.

Як результат, дисертантом запропоновано внести зміни до КПК, в частині визначення закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання – як діяльності суду, спрямованої на дотримання завдань кримінального судочинства, зокрема вимоги, щоб жоден невинуватий не був

обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу та щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура шляхом встановлення визначених КПК України всіх обставин кримінального провадження в підготовчому провадженні й прийняття рішення про подальше припинення кримінального провадження відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України.

Позитивне враження і підтвердження актуальності дослідження справляє позиція автора щодо імплементації європейського законодавства (романо-германської та англосаксонської правової системи) через призму національних правових традицій задля мінімізації опору історичних форм судочинства, які сформувалися, на прикладі інституту закриття кримінального провадження (стор. 79).

У другому розділі дисертації «Підстави закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого судового засідання» розкрито поняття та класифікацію підстав закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання; окреслено характеристики окремих підстав закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого судового засідання (стор. 82-135).

Представляє науковий інтерес позиція автора щодо розмежування фактичних і правових (юридичних) підстав закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого провадження наукового аналізу. Зокрема:

1) фактичними підставами закриття є наявність достатніх відомостей в матеріалах кримінального провадження, що засвідчують можливість досягнення мети відповідної процесуальної дії, виключають наявність кримінального правопорушення або необхідність притягнення до кримінальної відповідальності чи застосування покарання: а) втратив чинність закон, яким було встановлено кримінальну протиправність діяння; б) після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК України; в) не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності; г) досягнуто податкового компромісу у справах про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 212 КК України, відповідно до підрозділу 9-2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України [135].

2) Юридичними (правовими) підставами закриття кримінального провадження судом – наявність або відсутність певних процесуальних обставин, що позначаються на перебігу кримінального провадження (широке значення), а також як відповідний процесуальний документ, складений відповідно до

встановлених законом вимог, що надає право суду закрити кримінальне провадження (вужьке значення): а) смерть підозрюваного, обвинуваченого, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; б) є вирок за тим самим обвинуваченням, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження за тим самим обвинуваченням; в) потерпілий відмовився від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; г) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; д) не встановлено достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді й вичерпано можливості їх отримати; е) прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення. (стор. 105-106).

Дисертант, за результатами дослідження окреслив проблеми перед правосуддям після введення інституту відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення. На основі виокремлення істотних ознак повної та часткової відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення в кримінальному процесі запропоновано дії суду, якщо прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення, а потерпілого чи його представника в судовому засіданні немає (у зв'язку зі здійсненням щодо потерпілого заходів безпеки або коли його місцеперебування невідоме; якщо в провадженні є кілька потерпілих, одні погоджуються з прокурором, а інші – ні). Також запропоновано правову природу постанови прокурора про відмову від підтримання державного обвинувачення, винесеної в суді, передбачивши, що її може бути переглянуто (стор. 135).

У третьому розділі дисертації «Процесуальний порядок закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання» детально зосереджено увагу процесуальним особливостям закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні. Розглянуто основні засади винесення судових рішення під час закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні (стор. 136-205).

Дисертант справедливо наголошує, що строк, протягом якого має відбутися підготовче судове засідання, у КПК не визначено, проте він має відповідати критеріям розумності. Тлумачення ч. 1 ст. 314 КПК України надає можливість констатувати наявність проблеми нормативної регламентації строків: кримінальне процесуальне законодавство містить строк для призначення, але не передбачає граничного строку проведення (принаймні першого засідання) стадії підготовчого провадження, що ставить під загрозу дотримання передбаченого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950) права особи на розгляд кримінального обвинувачення щодо неї в розумні строки. У низці випадків (зокрема щодо

таких осіб обумовлено прагненням законодавця забезпечити їх самостійність і незалежність, найбільш сприятливі умови для здійснення ними власних

12

регламентації тривалості стадії судового розгляду) цілком виправданим є застосування законодавцем оцінної категорії «розумний строк», однак «технічний» характер стадії підготовчого судового розгляду надає можливість використовувати чіткі нормативні конструкції, тому доцільно внести до КПК відповідні корективи, встановивши чіткий строк не лише призначення, а й проведення підготовчого судового засідання (принаймні першого засідання). Для вирішення даної прогалини, автором запропоновано внести до КПК України відповідні корективи, встановивши чіткий строк призначення та проведення підготовчого судового засідання, його склад на підставі ухвали суду. У зв'язку з чим пропонуємо до ч. 1 ст. 314 КПК України внести зміни «1. Після отримання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше ніж через десять днів з дня його надходження до призначеного судді призначає підготовче судово засідання, у яке викликає учасників судового провадження, про що виносить ухвалу.

У разі необхідності розгляду кримінального провадження колегіально, голова суду в строк до десяти діб формує склад суду, про що складає відповідну ухвалу. Такий склад суду проводить підготовче судово засідання не пізніше ніж через десять діб, а в разі складності провадження – 30 діб з дня винесення ухвали про склад суду» (стор. 142-144).

Окремо, автором приділена увага формуванню висновку щодо законної сила судового рішення під час закриття кримінального провадження судом у підготовчому судовому провадженні як особливої властивості рішення суду в першій інстанції, що надає йому сили закону як вищої форми вираження державної волі у кримінальному провадженні, у якому його було ухвалено, наслідками дії якої є його обов'язковість, неспростовність, виключність і преюдиціальність (стор. 175).

Отже, виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею. Матеріали дисертації достатньо відображені в наукових публікаціях автора. Дисертація підготовлена державною мовою, до її оформлення принципових зауважень у офіційного опонента немає.

Висновки відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел складається з 252 посилань на реферовані джерела в вітчизняних і міжнародних виданнях, наукові огляди та керівництва.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Вивчення змісту дисертації свідчить і про окремі положення, які

мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту. Зокрема:

1. На думку офіційного опонента, спостерігається й певна алогічність та непослідовність у зроблених автором висновків до підрозділу 1.2, які при цьому не відповідають самій назві цього підрозділу. Так, зокрема назва підрозділу задекларована як «Кримінальна процесуальна характеристика інституту закриття кримінального провадження судом», водночас далі здобувач визначає поняття не інституту закриття кримінального провадження, а закриття кримінального провадження як підінститут вказаного інституту (стор. 80, 179–180 дис.). При цьому, якщо виходити з аналізу самої архітектури всієї роботи та її змістовного навантаження, то дисертант скрізь веде мову саме про закриття кримінального провадження як інститут кримінального процесу. Що ж до закриття кримінального провадження як підінституту вказаного інституту, то про це зазначається лише на с. 59–60 підрозділу 1.2 та на стор. 179 дис. у загальних висновках. Проте співвідношення зазначених фундаментальних категорій кримінального процесуального права в дисертації не розкрито. Тому, під час прилюдного захисту хотілося б почути думку дисертантки з цього приводу.

Звертає на себе увагу й те, що здобувач, зважаючи на назву самого підрозділу 1.2, мав визначити завдання цього інституту, водночас у змісті підрозділу 1.2 жодної інформації про це не наводиться.

2. Сутність підрозділу 1.3, який має назву «Зарубіжний досвід реалізації норм інституту закриття кримінального провадження судом», потрібно було б розкривати, окреслюючи можливі тенденції удосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства з урахуванням досвіду нормативно-правового регулювання інституту закриття кримінального провадження судом у кримінальному процесуальному законодавстві зарубіжних країн. Відповідним чином доцільно було б сформулювати й назву самого підрозділу. В іншому разі не зрозуміло яке сутнісне призначення цього підрозділу та його місце в структурі першого розділу.

3. За змістом третього розділу, а саме: «Підстави закриття кримінального провадження судом на стадії підготовчого судового засідання» здобувач на стор. 107 роботи зазначає, що найпоширенішою на практиці є відмова потерпілого (його представника) від обвинувачення в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення (47 %); також значним є показник звільнення особи від кримінальної відповідальності (29 %); застосуванням примусових заходів медичного характеру (14 %) та зазначає посилання на додаток В дисертації, аналізуючи зміст якого неможливо визначити розбіжності в поглядах категорій опитаних респондентів. Варто пояснити, чому здобувач виокремлює саме наведені причини відмов від

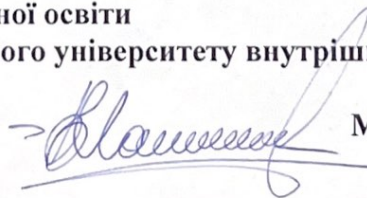
обвинувачення і навіть не порушив питання щодо інших, розглянутих в тексті дисертації?

Однак, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані дискусійні положення водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та **не впливають** на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота Мартинова Євгена Олександровича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертаційна робота Мартинова Євгена Олександровича «Закриття кримінального провадження на стадії підготовчого судового засідання» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Мартинова Євген Олександрович, на підставі публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Заступник директора Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
старший дослідник

Максим ПОЧТОВИЙ

Підпис Почтового М.М. засвідчую:
Перший проректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ЮНІН